

Matti Sarmela

Postlokaalinen, rajaton digitaalikulttuuri

*Puhe Jämsän Yhteiskoulun Seniorien
joululounaalla ravintola Töölönrannassa
Helsingissä 3.12.2015.*

Rakennemuutos. Yhteisöjen niin kuin yksilönkin kulttuuri on sopeutumista tulevaisuuden ympäristöön. Kulttuurien toimintaympäristön luo ajalle ominainen hallintatekniikka, ja kun vallitseva tekniikka muuttuu totaalisesti, tapahtuu rakennemuutos, jonka edetessä syntyy uusi ympäristö ja uudessa ympäristössä toimiva kokonaan uusi kulttuurijärjestelmä. Rakennemuutoksessa kaikki vanhat kulttuurirakenteet menettävät merkityksensä, lakkaavat toimimasta ja katoavat. Muutos koskee kaikkia kulttuurialueita, koko elämänmuotoa, myös yhteisöjen arvoja, etiikkaa, uskontoja, ideologioita. Voittajia ovat ne, jotka sopeutuvat nopeimmin.

Ihmiskunnan historian viimeaikaisista vaiheista voidaan määritellä kolme kulttuurijärjestelmää, joiden taustalla on kokonaan erilainen ympäristön hallintatekniikka: 1. lokaalinen, 2. delokaalinen ja 3. postlokaalinen kulttuuri.

Lokaaliset kulttuurit ovat olleet agraariyhteisöjä, niiden hallitseva tekniikka oli maanviljely ja ne sopeutuivat omaan maantieteelliseen ympäristöönsä, pellonraivauksen tulevaisuuteen, ja loivat paikallisessa luonnonympäristössä toimivia kulttuurisia ratkaisuja. Näin syntyivät omavaraiset etniset yhteisökulttuurit, kansallisten kulttuurien perusta. Tiiviisti rakennetuille kylille oli tunnusomaista yhteisöllisyys, kulttuurin tehtävänä oli säilyttää kylä harmonisena yhteisönä, joka selvisi yhdessä. Avainrakenteita olivat naapuruus, lähimmäisyys, vastavuoroinen auttaminen, yhteisvastuu. Korkeaeli kirjauskonnot: kristinusko, buddhalaisuus, islam syntyivät agraariyhteisöissä ja tukivat yhteisöjen etiikkaa.

Delokaaliset kulttuurit ovat keskitettyjä kansallisia valtiokulttuureita, jotka syntyivät yhteiskunnan teollistuessa; muutoksen synnytti mekaanisen tekniikan valtaantulo, sähkön ja fossiilisten polttoainneiden varassa toimivat moottorit. Suuressa rakennemuutoksessa toisen maailmansodan jälkeen ihmisen toimintaympäristöä alkoivat hallita liukuhihnat, autot, kodinkoneet. Teollisuuskulttuurien syntyessä kyläyhteisöjen ympäristö delokaalistui, siirtyi kylien ulkopuolelle; yhteisöjen tuli sopeutua ulkopuoliseen maailmaan, kansainväliseen taloudelliseen ja tekniseen kehitykseen. Näin syntyi kansallinen, keskitetty valtiokulttuuri, meritokratia, jonka avainrakenteita ovat hierarkkiset keskitetyt organisaatiot: keskushallitukset, keskusorganisaatiot, keskusliikkeet, keskuskoulut, kulttuurikeskukset. Kulttuurin ideaali oli pohjoismainen hyvinvointivaltio, kansalaisyhteisö, joka huolehti kansalaisistaan syntymästä kuolemaan. Valttiokulttuurin voittaja on ollut koulunkäynyt meritokraatti, joka toteutti oman keskitetyn organisaationsa kansainvälisiä kehitystavoitteita.

Postlokaalinen kulttuuri on rajaton ja paikaton digitaalikulttuuri, globaali, universaali, kulttuurijärjestelmä, jonka perusrakenteita ovat planetaariset toimintaverkostot, maanosavaltiot ja gigapolit. Tulevaisuuden luo digitaalisaatio, automaatio, robotisaatio. Digitaalitekniikka tekee mahdolliseksi maapallonlaajuiset talous-, hallinta- ja tietojärjestelmät, eri alojen globaalit teknosysteemit, jotka ovat ottaneet haltuunsa toimintaympäristönsä tiedon, tekniikan ja tulevaisuuden. Ihmiskunta siirtyy yhteiseen digitaaliseen kulttuurijärjestelmään, yhteiseen virtuaalitodellisuuteen. Kun digitalisaatio

toteutuu, nykyisistä kansallisista valtiokulttuureista ei jää jäljelle mitään rakenteita, ei nykyisiä instituutiota eikä nykykulttuurin arvomaailmaa.

Maanosavaltiot, gigapolit ja yksi kulttuuri. Sopeutumista tulevaisuuteen ohjaavat "kansainvälinen pääoma" ja "markkinavoimat". Maailmantalouden tekno systeemin tavoite on ylikansallinen toimintaympäristö, jossa pääomat, tavarat ja ihmiset liikkuvat rajattomasti kaikkialla maapallolla ja varmaan lähiavaruudessakin. Kansallisvaltiot ovat globaalin talouden vastarakenne, globalisaation jarru, jonka kansainvälinen pääoma tulee raivaamaan rajattoman kasvun ja kehityksen tieltä. Kansallisvaltiot eivät enää kykene ylläpitämään hyvinvointiyhteisöä, vaikka ns. kansalaisvarallisuus on jatkuvasti kasvanut. Delokaaliset valtiokulttuurit voivat sopeutua vain hävittämällä omia rakenteitaan, leikkaamalla julkista, kollektiivista palvelua tai siirtämällä tehtäviään kansainvälisen pääoman liiketoiminnaksi. Pääomapiirit, federalistipoliitikot, uusliberalistiset taloustieteilijät ja globalisaatioidealitit julistavat, että Suomenkin talouden pelastaa vain Euroopan Unionin tiivistäminen, maanosan yhteinen talous-, vero- ja sosiaalipolitiikka, liittovaltiokehitys, Euroopan Yhdysvallat.

Suomessakin tehdään jatkuvasti hallinnonuudistuksia, jotka johtavat paikallisten, kollektiivisten yhteisöjen, maakuntien, kuntien ja seurakuntien häviämiseen. Helsingin seudusta ollaan rakentamassa monirotuista, monikulttuurista ja moniarvoista pikku gigapolia, johon Suomi eurooppalaisena osavaltiona lopulta keskittyy. Kuntaliitoksilla on jo hävitetty lukuisia kuntia ja seurakuntia. Kun tekeillä oleva sosiaali- ja terveystalouden uudistus toteutetaan, suurin osa kuntien tehtävistä siirtyy tekno systeemeille ja vähitellen kansainvälisten konsernien haltuun. Jos ja kun koululaitos vielä siirretään maakunnille tai valtiolle, kunnat menettävät lopullisesti merkityksensä. Meritokratiassa toimii vain yksi kulttuurimalli: keskittäminen. Postlokaalisessa ympäristössä suomalaisilta katoa lopullisesti tietoisuus omasta kotiseudusta, omasta kansasta ja sen historiasta.

Maailmankansalaisilla on kaikkialla sama koulutus, osaaminen; samat kulttuurin välineet ja yhteiset kokemukset. Tulevaisuudessa tuotantoelämälläkään ei ole paikallisuutta, ei kiinteitä tuotantolaitoksia eikä paikallista jatkuvuutta. Teollisuus on kertakäyttöprojekteja, tuotantolaitokset perustetaan sinne, missä kustannukset ovat kulloinkin kaikkein alhaisimmat. Maailmankansalaiset siirtyvät maapallon keskuksiin, suunnattomiin gigapoleihin, joihin keskittyy tuotanto, kulutus ja massojen hallinta Tavallinen ihminen on ilmeisesti ikuinen prekariaatti, projekti-, sesonki-, kausi- ja pätkäytölläinen, joka kiertää eri puolilla maapalloa omassa tekno systeemissään, jolla ei ole kotipaikkaa eikä hautausmaata.

Digitaalitekniikan aikakaudella suurinta kehitystä on ollut maapallon yhdistäminen yhdeksi itse ohjautuvaksi ja itseään valvovaksi kulttuuriksi. Yhä tehokkaammat, "älykkäät" ja "ajattelevat" tietokoneet, mobiililaitteet, data- ja energiaverkot, yhä nopeammat, automatisoidut metropolien ja mantereiden väliset kulkuneuvot tekevät maapallosta yhden yhteisen logistisen toimintaympäristön, jossa kulttuurit ja kansat sekoittuvat yhdeksi monirotuiseksi maapallon ihmislaajaksi. Valkoinen rotu häviää maapallolta?

Yhteisöllisen etiikan rakennemuutos. Euroopan ja Aasian agraariyhteisöissä on pidetty yllä ankaria moraalinormeja ja ns. perhearvoja. Agraarikulttuurit ovat kieltäneet esiaviolliset ja avioliiton ulkopuoliset seksuaalisuhteet, vaatineet lapsia tottelemaan ja kunnioittamaan vanhempiaan, elämäänsä sovussa naapuriensa kanssa, auttamaan lähimmäisiään. Ilman ankaria seksuaalinormeja eivät kyläyhteisöt olisi säilyneet olemassa; kun moraalinormit katoavat, ei yhteisöjä voi enää syntyä.

Moraali- ja perhearvot alkoivat menettää merkitystään teollisen, urbaanin kulttuurikauden murroksessa ja postlokaalisessa maailmassa kaikki moraalikoodit, käyttäytymisnormit ja yhteisöllinen etiikka ilmeisesti katoavat. Kaupallisen massakulttuurin menestystekijöitä ovat kaikenpaljastava

seksi, väkivalta ja sukupuolikapina. Rakennemuutokseen kuuluu, että älymystö alkaa kilpailla kuolemattomuudesta repimällä olemassaolevan ja mystisoimalla uuden teknisen kehityksen. Menneisyydestä vapautuminen, yksilöllisyys ja moniarvoisuus ovat olleet modernin, kapinallisen ja vallankumouksellisen tieteen, taiteen ja viihteen suuri genre, jonka syntyi omalla painollaan, kun yhteiskunta delokaalistui toisen maailmansodan jälkeen. Uusi vallankumouksellisuus on nyt valtiokulttuurin kehittymättömyyden paljastamista, kohteina ovat kunnat, seurakunnat, herätysliikkeet, koulu-laitos, sosiaaliturva ja tietenkin menneisyyden ideologiat, isänmaallisuus, kansalliset arvot.

Suomenkin kulttuuri on jo globaalia matkimista, sopeutumista kansainvälisten trendien ja teknisen kehityksen ylivaltaan. Uusi rajaton älymystö on yhä suvaitsevampaa, onnellinen elämä on rajattomia yksilönoikeuksia, vapaamielisyyden demokratiaa, kuviteltua monikulttuurisuutta. Nykymedias- sa vallitsee jo suvaitseman vapaamielisyys, perinteisiä arvoja puolustavat leimataan moraality- miksi vastaihmisiksi, yksilönoikeuksien riistäjiksi, jälkeenjääneiksi konservatiiveiksi, vastuuttomiksi rasisteiksi eikä muutosta tapahdu ennen kuin äidinkielen ja isänmaan perintö on tuhoutunut.

Postlokaalisessa vapauden ja yksilönoikeuksien yhteiskunnassa katoavat kaikki paikalliskulttuurien instituutiot, myös avioliitto ja perhe. Avo- tai avioliitot eivät enää perustu rakastumiseen, ns. rakkausnormiin, vaan ihastumiseen ja seksuaaliseen kiinnostukseen; yhteiselämän tarkoitus ei enää ole perheen perustaminen, vaan oman seksuaalisuuden tyydyttäminen. Maailmankansalaiset voivat eri puolilla liikkua solmia jatkuvasti vaihtuvia hetero-, homo-, trans-, inter- tai biseksuaalisia parisuhteita, polyseksuaalisia, polyamorisia (polygamisia) ryhmäliittoja. Parisuhteessa ei enää muuteta edes yhteen asumaan, yhdessäolo on parisuhdekumppanien kohtaamista, hetkellisen yhdessäolon stimulaatiota.

Avioliiton katoaminen - uusi ihminen. Kun parisuhteessa ihastumisvaihe kestää yleensä kaksi vuotta, maailmankansalaiset ehtivät elämänsä aikana solmia useita kymmeniä avioliitoksi nimettyä parisuhdetta; yksilön sosiaalinen aktiivisuus, vitaliteetti ja elämän laatu mitataan varmaankin työprojektien ja parisuhteiden määrästä. Postlokaalinen ihminen voi jatkuvasti työstää suurta tunnevyöryä ihastumisesta eroon. Vapaa seksi, promiskuiteetti, tuottaa uutta kehitystä, uusia innovaatioita. Tulevaisuudessa seksiteknikka, erilaiset seksivälineet kemikaalit, aivoihin kytketty porno, omat henkilökohtaiset seksirobotit saattavat korvata elävän seksikumppanin ja henkilökohtaiset parisuhteetkin menettävät merkityksensä. Digitaalisympäristössä elävällä ihmisellä ei tarvitse olla mitään todellisia kontakteja toisiin ihmisiin, metropoleissa valtaosa asukkaista elää jo nykyisinkin yksin, omassa yksityisyydessään, tajuntateollisuuden todellisuudessa.

Projektista toiseen kulkevalla työvoimalla, ei ehkä ole enää mahdollisuutta eikä kykyäkään perustaa perhettä, ottaa vastuuta puolisoista ja lapsista. Naiset ja miehet ovat kilpailijoita työelämässä, vapaa-aikana ja kotona, sukupuolten välille on syntynyt "sovittamaton ristiriita". Feministisen indoktrinaation mukaan nainen on ollut ihmislajin historiassa uhri, joka on alistettu avioliittoon, perheeseen, synnyttämään lapsia ja sopeutumaan miesten, patriarkaatin hallitsemaan genderkulttuuriin. Omista oikeuksistaan tietoiset ja perinteistä vapaat (heretic) naiset eivät enää halua sitoutua perhe-instituutioon.

Tutkimusten mukaan nykyajan perhe-elämää leimaavat erilaiset kriisit: uskottomuus, alkoholi ja huumeet, perheväkivalta, lasten laiminlyönti, huostaanotto. Perheenäidit ovat alkaneet juoda ja käyttäytyä yhtä aggressiivisesti kuin isätkin, ja äidin alkoholinkäytön vaurioittamista lapsista on tu- lossa kasvava ongelma. Yksin sinkkuna eläminen antaa parhaimmat mahdollisuudet luoda oma menestyksekkäs, mielenkiintoinen ja onnellinen digitaalielämä.

Postvaltiolisessa kulttuurissa ihmiskunnan lisääntyminen on ilmeisesti siirrettävä pois perheinsti- tuutiolta ja otettava kokonaan teknoosysteemien hallintaan jo pelkästään sen vuoksi, ettei yhteiskunta eikä maapallo kestä ihmislajin säätelemätöntä lisääntymistä. On kaiketi todennäköistä, että tulevai-

suudessa työvoiman tuottamisesta huolehtivat kaupalliset teknosysteemit, vain globaaleilla konserneilla on resurssit luoda uusi tieteellistekninen ihmisrotu, joka kykenee selviämään globaalissa digitaaliympäristössään. Reproduktiokonserni kykenee kehittämään lisääntymistä varten geneettisesti parhaat mahdolliset ammattivanhemmat, ja tuottamaan eri alojen suorittajia, jotka selviytyvät maailmantasolla niin tieteessä, taiteessa kuin tajunta- ja urheiluteollisuudessa.

Tieteellistekninen urheilijoiden ja muidenkin suorittajien tuotanto on jo alkanut ja tulevaisuudessa eliittiluokka käyttää joka tapauksessa kaikki mahdolliset keinot kasvattaakseen jälkeläisensä selviytymään maailmankulttuurin huipulla. Maailmaan voitaisiin luoda jo kokonaan uusi ihmislaji, evoluution uusin saavutus, jonka geeniperimä ja fyysinen kehitys voitaisiin korjata virheettömäksi, ja jonka kasvattamisessa otettaisiin käyttöön kaikki oppimis-, luovuus- ja selviämistekniikka, jota ihmistiede tuottaa. Tieteellisteknisissä kehitysilluutioissa teknoihmiset, robotit ja tekoäly korvaavat tavallisen ihmisen. Tuskinpa muut kuin yli-ihmiset voivat hallita tieteellisteknisesti täydellistä universaalia kulttuuria.

Ubiikki valvonta. Maailmantalous, planetaarinen kulttuuri ei voi pysyä pystyssä ilman kaikkialle ulottuvaa, ubiikkia markkinoiden, tavaroiden ja ihmisen digitaalista valvontaa. Maailmankansalaisten henkilöllisyys ja yhteiskuntakelpoisuus on kyettävä varmistamaan kaikkialla maapallolla. Digitaalisiin hallintakeskuksiin, maailmanaivoihin, on mahdollista tallettaa yksityisten ihmisten kaikki elämäntiedot: geeniperimä, koulutus, suorituskyky, lainkuuliaisuus, elintavat, sairaudet, kulutustotumukset ja luonnonvarojen kulutus.

Postlokaalisessa ympäristössä kulttuurin sisäiseen valvontaan kuuluvat biotunnisteet, implantit, älykortit, satelliittipaikantimet ja automaattiset seurantalaitteet, joilla voidaan seurata maailmankansalaisten liikkumista; ollakseen olemassa ihmisen, hänen mobiililaitteensa, autonsa, älykotinsa älypuhelimensa, älyvaatteensa oltava aina jossain seurantajärjestelmässä. Julkiset tilat, työpaikat ja yksityiset kodit turvataan valvontakameroilla, seurantalaiteilla, jotka analysoivat ja tallentavat kaiken, mitä kulttuurin ympäristössä tapahtuu. Sekulaaristuneessa, ateistisessä maailmassa ihmisen oman tunto on valvontakamera.

Globaalissa kasvu- ja kehityskulttuurissa käy yhä tärkeämmäksi tulevaisuuden valvonta. Eri alojen teknosysteemit tuottavat yhä tarkempia kulutusennusteita ja algoritmeja massojen ostokäyttäytymisestä, laativat yksityisten ihmisten kulutus- ja ajankäyttöprofiileja. Yhteisöllisten moraalikoodien kadottua, kulttuurin vakautta ylläpidetään valvomalla yhä tarkemmin tulevaisuutta. Teknosysteemit pyrkivät ennakoimaan kaikki negatiiviset ilmiöt, kulttuurin järjestystä uhkaavat vaarat mm. laatimalla ennusteita, trendejä ja ihmisprofiileja, joiden avulla voidaan löytää massamurhaajat, terroristit, kouluampujat; ne nuoret, jotka tieteellisteknisestä ihmistuotannosta huolimatta saattavat ajautua turvallisen yhteiskunnan ulkopuolelle,

Kansalaisten omasta elämästä yhä suurempi aika kuluu itsevalvontaan, oman terveyden ja tunne-elämän seurantaan ja itseä koskevien tietojen tallettamiseen, oman digitaalisen kuolemattomuuden tuottamiseen. Postlokaalinen egoihminen mittaa implanteillaan, antureillaan, älyvaatteillaan herkeämättä jokapäiväistä hyvinvointiaan, tunnetilaansa ja onnellisuuttaan, uppoaa omaan bodyynsä ja psyykeensä. Kehitys finaalistuu, kun ihminen, luonto ja kulttuuriympäristö ovat teknosysteemien täydellisessä valvonnassa.

Postnationaalinen ihminen. Yhteisöjen kadotessa häviävät pysyvät ihmissuhteet ja niiden mukana keskinäinen luottamus ja empatiakyky, toisten huomioon ottaminen. Ehkä uusi IT-ihminen ei enää tarvitsekaan eläviä yhteisöjä, naapureita tai lähimmäisiä. Menestyvä postlokaalinen selviytyjä on itseensä keskittynyt egoihminen, egonarsisti, jolla on velvollisuuksia vain itseään kohtaan. Digitaali-

verkoissa, virtuaalimaailmassa elävä ihminen ei tarvitse muuta kuin vapautettua seksiä ja viihdettä, rajatonta tajuntateollisuutta, jota tuottavat tajuntateknikot ja mielen insinöörit. Hyvinvointi saavutetaan, kun kulttuuriteollisuus voi vapaasti tyydyttää kaikki ihmislajin tarpeet, vietit ja hormonitoiminnot. Kulttuurilla on sama tehtävä kuin huumeilla: todellisuuden hävittäminen.

Gigapoliin yksinäinen IT-työläinen voi eristäytyä omaan virtuaalimaailmaansa ja kokea kaiken vain omassa mentaaliossa todellisuudessaan, lokeroitua itse tekemäkseen tiedostoksi (mycasting, selfie) sosiaaliseen mediaan, tai omaan kaikkien nanotietokoneiden ja älykorttien valvomaan pienoismaailmaansa. Jos teknisen kehityksen ennusteet toteutuvat, uudesta ihmisestä tulee jonkinlainen tietokone, kyborgi, digitaali-implantti, nanoteknologian ihme, joka elää mobiililaitteessaan täydellisesti kiinni maailmanajoissa tarvitsematta koskaan tulla ulos virtuaalimaailmastaan. Digitaalitekniikan täydellistyessä ihmisiin istutetaan varmaankin biosiru, jonka avulla kyborgien aivoihin voidaan tuoda käskyjä, tunneimpulsseja, huumeita, pysyvä mentaalinen ilo ja onnellisuus.

Digitaaliyhteiskunnassa automaattiset valvontakoneistot voivat seurata yksityisten kansalaisten luonnonvarojen käyttöä, heidän ekologista selkäreppuaan tai jalanjälkeään. On mahdollista, että tulevaisuudessa syntyy uusi totaalinen valvontajärjestelmä, diktatuuri, jonka ideologisena perustana on maapallon pelastaminen ja yhtäläisen kulutuksen demokratia. Ihmiskunnan viholliset, ne jotka eivät noudata kulutusmääräyksiä eivätkä ole mukana pelastamassa maapalloa, voidaan eliminoida poistamalla heidän identiteettinumeronsa maailmanajoista.

Enemmän aiheesta:

Matti Sarmela

- 2013 Postlocal Culture. Finalization of development). Helsinki. (Sarmela.net)
- 2015 Postnational, postlocal, borderless future. The Encyclopedia of Race, Ethnicity, and Nationalism. John Wiley & Sons Ltd, Chichester.
- 2015 Postlokaalinen - paikaton digitaalinen kulttuuri. Elonkehä 1/2015, Helsinki.